

ЛІТЕРАТУРА

1. Апресян Ю. Д. Избранные труды. Т. 2. Интегральное описание языка и системная лексикография. – М.: Языки русской культуры, 1995. – 767 с.
2. Арутюнова Н. Д. Фактор адресата // Известия АН СССР. Серия литературы и языка. – 1981. – № 4. – Т. 40. – С. 356-367.
3. Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества. – М.: Искусство, 1986. – 445 с.
4. Вольвак Н. П. Фактор адресата в публичном аргументирующем дискурсе. Дис...канд. филолог. наук / Н. Вольвак. – Владивосток, 2002. – 189 с.
5. Диалогическая природа газетных речевых жанров. Под ред. М.Н. Кожинной. – С.-Пб.: Изд. 2-е, доп., испр. – СПбГУ: Филол. ф-т, 2012. – 274 с.
6. Каминская Т. Л. Образ адресата в текстах массовой коммуникации: семантико-прагматическое исследование: автореф. дис. ... д-ра филол. наук / Т. Л. Каминская. – Санкт-Петербург. гос. ун-т. – С.-Пб., 2009. – 46 с.
7. Кобозева И. М. Лингво-прагматический аспект анализа языка СМИ // Язык СМИ как объект междисциплинарного исследования. – М.: Изд-во МГУ, 2001. – С. 100-114.
8. Хочунская Л. В. Концепция адресата в контексте публицистики / Л. Хочунская // Философские проблемы массовых информационных процессов. – М., 1991. – С.46 – 70.
9. Чепкина Э.В. Внутритекстовые автор и адресат газетного текста: дис. ... канд. филол. наук / Э. Чепкина. – Екатеринбург, 1993. – 35 с.

Valentina Vasilenko

PRAGMASEMANTIC ADDRESSEE AS A STRUCTURAL COMPONENT OF INTERPERSONAL COMMUNICATION

In the article maintenance of category of addressee is examined as an important component of communicative situation. In the process of engaging of text in interpersonal communication, the investigated category, transformed in the category of pragmasemantic addressee, does him the personal.

Key words: addressee, pragmasemantic addressee, interpersonal communication, text, communicative act.

Валентина Василенко

ПРАГМАСЕМАНТИЧНИЙ АДРЕСАТ ЯК СТРУКТУРНИЙ КОМПОНЕНТ ІНТЕРПЕРСОНАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

В статті розглядається зміст категорії адресата, як важкого компонента комунікативної ситуації. В процесі привертання тексту до інтерперсональної комунікації досліджується категорія, трансформуючись в категорію прагмасемантичного адресата, персоналізує його.

Ключевые слова: адресат, прагмасемантичний адресат, інтерперсональна комунікація, текст, комунікативний акт.

УДК № 811.161.2:81'42

**Оксана Гошовська
(Івано-Франківськ)**

**ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КЛАСИФІКАЦІЙНОЇ КОГНІТИВНОЇ ОЗНАКИ
«СПОДІВАННЯ» (НИЗЬКИЙ РІВЕНЬ) КОНЦЕПТУ «ВІРА» НА
ФРАЗЕОЛОГІЧНОМУ РІВНІ**

У статті описано зміст класифікаційної когнітивної ознаки «сподівання» концепту «віра», відображеного засобами фразеології. Низький рівень сподівання зафіксований у

фраземах, об'єднаних у фразеосемантичні групи та підгрупи. На основі аналізу змісту фразем зроблено висновки про етнокультурну специфіку мовної картини світу українців.

Ключові слова: фразеологічне значення, фразеосемантична група, фразеосемантична підгрупа, сподівання.

Український фразеологічний фонд, відтворюючи неповторність нації, фіксує фрагмент мовної картини світу. Її національна маркованість, специфічність образних виразів, зумовлені особливостями культурного розвитку народу, дають чітке уявлення про несхожість, індивідуальність фразеологічної картини світу (ФКС) українців, яка вирізняє їх із-поміж інших, стаючи опертям національної ідентичності.

Ця стаття є продовженням серії публікацій («Вербалізація класифікаційної когнітивної ознаки «рівень довіри» концепту «віра» в українській фраземіці», «Ментальна специфіка лінгвалізації диференційної когнітивної ознаки «відсутність сумніву» концепту «віра» в українській фраземіці») автора, присвячених вияву етнокультурної специфіки ФКС. У цій розвідці представлена лінгвалізація концепту «віра», а саме класифікаційної когнітивної ознаки (ККО) «сподівання» низького рівня вияву. Ця ККО конкретизована у диференційних когнітивних ознаках (ДКО) «безнадія», «даремна надія» і «попри сподівання». На фразеологічному рівні ДКО «безнадія» експлікована фразеосемантичною групою (ФСГ) «безнадія та підгрупами (ФСПГ) «зневіра» й «поневір'яння», ФСГ «даремна надія» та ФСГ «попри сподівання».

У етнічній свідомості українців почуття безнадії, зневіри, поневір'яння, відображені у диференційній когнітивній ознаці «безнадія», стало наслідком «дистресових архетипів». Йдеться про віковичне перебування українського народу у стресі через внутрішню незгоду в управлінні, міжусобиці, циклічну руїну, неперервні посягання на цілісність земель чи державний суверенітет, українофобське керівництво невиборних гетьманів і князів, які працювали не на український нарід, а на держави-сусідів, намагаючись контролювати ці простори, а не розвивати їх. Цю думку підтверджує етнолог Р. А. Додонов у своїй книзі «Етнічна ментальність: досвід соціально-філософського дослідження»: «географічне положення України, де пересікаються сухопутні дороги зі Сходу на Захід і річкові шляхи з Півночі на Південь, з Європи в Азію й Африку – шляхи далеко не завжди мирні, зумовлювало природне бажання тримати під контролем держать цю територію. Спроби втриматись на цьому «всесвітньому перехресті, очевидно, і породило у місцевого населення перші «дистресові архетипи» [8, с.145]. Архетипи формують базові знання народу, а фразеологізми є згущеним відбиттям цих знань, а отже, проявом культури. Орієнтуючись на архетип, можна розкодувати фразеологізм. Так, у фразеосемантичній групі (ФСГ) «безнадія» немає жодної фраземи з відповідною лексемою-компонентом, проте ми співвідносимо перелічені паремії з уявленнями українців про стан безнадії. До ФСГ належать прислів'я *и святий Боже [нічого] не pomoже; а ні свячена вода не pomoже! // а ні свяченою водою не відхристися // не скропиш того свяченою водою!; мертвого ([в]мерлого, умершого) з (од) гроба не вертають (не несуть) // мертвий з гроба не ворочаєця; нема надії. До прислів'я надія в кут скрилася*. І. Я. Франко пропонує коментар «безнадійний чоловік» [9, с. 427]. У приказці *седи та грійся – плач, та втирайся* відображена дихотомія сонячного тепла – сподівань на краще життя – та безнадії. Уявлення про безнадійну справу об'єктивоване фразеологізмами *пропаще діло (справа) // погані (кепські) справи // діло табак (труба)*. Безповоротність безнадійного становища передана прислів'ями *сиди тут та здрий (склий) [неволею сиджу]; слини з землі не підняти; утратати (утратити) надію: Вже й надію втратив [Павло] і хотів вертатися додому [7, с.164]; Так мало людського було тепер у тому обличчі напроти, що Неля раптово втратила будь-яку надію [4, с. 433]*.

Фразеосемантична підгрупа (ФСПГ) «зневіра» є крайнім виявом безнадії. Зневіра позбавляє людей сили волі, натхнення, бадьорості, здатності і бажання мислити, опори, від якої можна відштовхнутись і рухатись уперед. Якщо почуття безнадії співвідноситься з тривалим у часі маргінальним духовним станом, то зневіра є позначена детермінантою

«падіння», що функціонує в опозиції «верх – низ» як низ. Отже, більшість одиниць ФСГ «зневіра» внутрішньою формою вказують на долішній напрямок у вертикальній осі буття людини: *впадати / упасти у відчай (розпач, зневіру): Дуже-бо багато він [Григорій] перетерпів, щоб ще **впадати в відчай** [2, с. 40]; занепадати (падати) / занепасти (упасти) духом: [внутр. монолог Нелі] – Звичайно, я давно **поникла б духом**, якби не свідомість, що мій коханий так само чекає мене [5, с. 1155]. У двовекторній антиномії «верх-низ», вектор «низ», характеризується негативною оцінкою, вербалізований фразеологізмами, що за природою є «суміщеними омонімами, у семантиці яких поєднується назва жесту й метафоричне значення [16, с. 57]», як-от: *махати / махнути рукою: Іноді вірив Аркадій у той щасливий для нього час, іншим разом **махає тільки рукою** [4, с. 442]; вішати (опускати) / повісити (опустити) носа (ніс, голову; опускати / опустити руки (крила, вуха): Денис! Як уздрів його Трохим, так **і руки, і ноги опустилися**, і у животі похолонуло, серце так і трепочеться, і душа щось недобре почула [11, с. 377]. Зневіра породжує упереджене ставлення до своїх можливостей, життєвий песимізм, що виявляється в атеїзмі чи негації всього позитивного: *Більшість людей настільки упереджені до самих себе, що так і живуть з **опущеними**, як віхоть, **крилами** [6, с. 98].***

Стан зневіри передбачає розчарування, що передує їй, примирення з обставинами, які раніше не влаштовували, припинення сподівання на щось, очікування чогось, пасивність, і бездіяльність, відчай, втрату впевненості у собі. У такому стані українці мовлять: *світ не милий (не любий): [Оксана до Веклі] – А вже що хоч, лай мене, хоч бий, а як здумаю йти за мужика, так мені **і світ немилый!** [11, с.278]; хоч сядь та плач, хоч стоячи кричи – не допоможе; хоч камінь на шию та в воду; хоч зав'яжи очі та вниз головою; хоч живий у яму лізь. Негативно насажена сема «кінець» вербалізована ФО *ставити / поставити хрест (крапку): Не **ставте** на собі **хрест**, тобто не вважайте себе розумним і що всі думки вам відомі [6, с.116]. Латентна сема «вага», на думку В. Д. Ужченка [16, с.48], започаткувала ФО як (мов, наче) *гора з плечей (з пліч) звалюється / звалилася (падає / спала, зсувається / зсунулася, впала, зійшла)*, що означає «вийти зі стану зневіри, сумнівів»: *Влаштувавши сина, Завадка наче **тягар скинув з пліч** [4, с. 144]; Все ж таки Анна зітхає з полегшенням, ніби **мішок з глиною скинула з плечей**, коли котрась з дівчат запитує... [4, с. 287]. Це ж значення закладене у ФО *ожити (розквітнути) душею* – напрямок метафоризації душа→життя (душа оживляє тіло).***

Експресивно-зabarвленими, такими, що викликають співчуття, є ФО, що представляють ФСПГ «**поневір'яння**»: *горе [своє] микати; нести важкий хрест; тягну лямку, поки викопують ямку; терпіти нужду; з нуждою битися; жити з бідною; впився водою, похмелився сльозою; тісні роки настали, гради-сніги царину позбивали, з болотом змішали, а на шию торби повкладали; битися як риба об лід: б'юся, як риба об лід, та не бачу свій слід. Етнічна свідомість потребує замаскувати, зашифрувати неприємні, болісні сфери свого буття евфемізмами, не називаючи вихідне поняття відкрито. С. Ульман твердить, що це відбувається з огляду на почуття делікатності і свідчить про розвиток більш високих моральних норм і більш тонких форм соціальної поведінки [17, с. 282 – 283].*

Важливо відзначити, що у фразеології української мови відбито народне переконання в тому, що прості люди виступають носіями чесності й справедливості. Кривду ж творять багатії, пани, чиновники, судді, спричинюючи поневір'яння простолюду: *поки (закім, зачім) багатий (ситий, тлустий, товстий) стухне (схудне), то убогий (худий, голодний) опухне (умреть, згасне, здохне, то в худого й духу не стане) // поки гладкий охудне, то худий здохне. Значення «вірити-розуміти» закладене у прислів'ях *здоровий хворому не вірить, а багатий – бідному; ситий голодному не вірить: [Слава] – Тому «на жаль», що сильним важко, я сказав би, органічно неможливо зрозуміти слабші натури, до яких причисляю і себе. Так більш-менш, як **ситому голодного** [5, с. 958].**

ДКО «даремна надія» ілюструє однойменна ФСГ, яку представляють фразеологізми, у яких носій сподівань, так і не досягнувши бажаного, вважає надії марними. Безпідставні сподівання, що безслідно розвіюються при зіткненні з реальною дійсністю експлікує ім'я-

фразема *фата-моргана*: *На жаль, всі мрії зводились тільки до фатаморганних видінь* [4, с. 41]. Сформований образ майбутнього не набуває опредмечування, омріяне – речового вияву: *Фата-моргана, яку створила її [Неліна] уява, виявилася безлюдною та безводною пустинею* [4, с. 424]. Значення «даремно надіятись, залишаючись пасивним» передає фразема *ждати* (*чекати, виглядати, сподіватися*) *з моря погоди*. Б. Д. Антоненко-Давидович зауважує нюансову різницю дієслів *чекати / ждати* (абсолютні синоніми) і *сподіватися*: «Якщо в першому мовиться лише про доживання, то в другому, крім доживання, вчувається ще й надія на прихід» [1, с. 112]. Позиціонування сподівання як даремного спонукає суб'єкта відмовитись від подальших дій як завідомо безрезультатних: *до сто баб не ходи! ... а вже на поради, як Пістряк Ригорович сказав, так воно так і є, так і буде, і вже і до ста баб не ходи, так ніхто не переможе* [11, с. 138]. Натомість як заклик до активної дії звучать приповідки *якого прасунка ждатимеш!; пождіть, діти, поки Біг на кісіль шкурку натягне; постой, діду, не вмірай – киселика дожидай*. О. П. Масюк зауважує, що «ризик і надія на благополуччя є ієрархічними межами в загальній картині сподівання» [13].

Дослідження індивідуальних проявів мови допомагає виявити в ній загальнонаціональні тенденції. Закономірності переходу від індивідуального до колективного сподівання-кліше, коли особистий досвід-випадок став набутком загалу, відбиті у пареміях на зразок *надія на кума Матія; де лихая жінка в хаті, там добра не сподіватись; надіявся Циган на пироги, та борщу не їв; надіявся (сподівався) дід на [бабин, чужий] обід, та без вечері ліг спати [та у дома не побідав у в людей]; іронічне не сподівайтесь, кумасю, на пиріжки, та їсте хлібець*. Прислів'я, у яких віддзеркалене домашнє господарство, вважаємо, давнього походження, адже побутова праця – це основа життя людини з початку часів: *надіявся дід на мід та води не пив // надіявся дід на мід та без вечері ліг спати [та й льог спати не уївши]: [Олена] – Добрий день, Мариню, я прийшла помагати, а Мариня, бачу, впоралася вже сама... [Мариня] – Їмосць чули, як то кажуть: чекав дід на мід, та й без вечері спати ліг* [5, с. 539]. Піддаючи аналізу контекст, у якому вжито приповідку, можна зробити висновок, що в цьому випадку ФСГ «даремна надія» перетинається з ФСГ «всупереч сподіванням». У внутрішній формі більшості прислів'їв є компоненти, що надають їм національно-культурного колориту: *ждали, ждали, та й ждання (жданки) погубили (розгубили, поїли) // жданики (жданки) погубив (поїсти) // ждала-ждала, та й годі сказала // дождалися Великодня, та не їсти яєць; сейчас, та не зараз // жидівський зараз! // підожди з руський місяць // попопам'ятаєш московський місяць // до Кімлицьких заговін // на Юра-Івана, на рахманський Великдень // як хан долізе до Криму: Ти [парубок], як дурень, вмер, та ждеши її, ждеши з московський місяць – нема!.. Гульк на ваш світ! А вона [дівчина] вже й заміж пішла... [11, с. 125]. З-поміж іншого фразеологічний фонд мови містить відголоски старого побуту: *нім пироги будуть, то баба умре; поки бабуся спече книші, а у дідуся не буде душі*. Як видно з прикладів у складі ФСГ «даремна надія» переважають прислів'я з темпоральним компонентом: *коли то того хто дочекаецця!; у голова посивіє (поки діждусь) // у голова так посивіє (як будеш перебірать дівчат)*. Марно сподіватися повернути те, що минуло, чого вже немає, передають за допомогою фразеологізмів *шукати вчорашнього дня; уже не надолужиши, уповаючи; у пустий слід хоч тупицею (сокирою): Опісля вже декотрі опам'ятались і побігли за ними, та в пустий слід – хоч тупицею*. *Гайдамаки вже за селом, а село за ними до неба палає...* [12, с. 55].*

Фраземи *не буде добра (пуття) з когось; з него вже не будуть люде (не ждять людей); мала надія на когось ілюструють ситуацію, в якій реалізація чийогось сподівання неможлива через дії/бездії виконавця, на якого сподіваються: – Дай йому, господи, якнайлучче! – заговорила паніматка, зломивши руки до бога, Йй додала: – Мала мені надія на його: таке ледаче вдалось, що тільки лежить та свище, або грає, і ніколи людяного слова не скаже...* [14, с. 182], як видно з прикладу, реалізація бажаної перспективи повністю залежить від виконавця. Схожі за змістом приказки, що передають фрейм «характеристика особи»: *не знає ні шти, ні пори (ні віри) // з нашого Захарка ні богу свічка, ні чортові угарка*

(надобвень); з нього ні діла, ні роботи // не здався ні до чого // з нього, як з козла: ні шерсті, ні молока // ні за ним, ні перед ним // ні втік, ні піймав // ні врізав, ні доточить // ні в тин, ні в ворота мають значеннєвий відтінок «недолугий». Смісловє наповнення «виявитися ненадійним» закладене у фраземі *лопнути, як обруч на діжці*.

Зоофразеологізм зі значенням сприйняття місця, простору – *туди моєї ворон и косці (и кости, кості) не занесе* розкриває поняття дуже далеко: [Прокип] – *Крий божє, як далеко! Мабуть, на кінці світу! Туди ворон нашої кості не занесе!* [11, с. 445] «Вислів куди і ворон кісток не заносить І. Я. Франко пов'язує з часами, коли забитих шматували ворони й заносили їхні кістки в найвіддаленіші місця» [9, с. 78], а М. Номис пояснює як «дурна надія» в одному ряді з не *тіш тещі коростовим зятем і як світа не побачиши, конем не вскочиши*. Отже, перехрещення значень «дурна надія» і «далека надія» витворює значення «даремна надія».

Попри те, що А. С. Баронін уважає здоровий оптимізм – національною рисою українців [3, с. 77], значення «не сподіватися на краще» закладене у багаточленних синонімічних рядах паремій, які виражають складну гаму людських переживань *не тратьте, куме, надії, спускайтесь на дно; не поможе, милий Божє, восковая свічка; внесе нечиста – не винесе й Пречиста; хоч лобом в (об) стіну (тин, плит) бийся, то не поможе (не поможеця)*. В українському ментальному просторі надія метафорично уявляється речовою сутністю з властивими фізичними характеристиками предмета: *сама надія ніколи не гріє*. Якщо у когось немає надії, підстав розраховувати на що-небудь, українці в такій ситуації кажуть: *не сподівайся з жука меду їсти; не світить; держи в обидві жмені; пиши [все] пропало; не сподівайся ж дяки від (не жди дяки од) прибудної псяки; поможе, як умерлому кадило // не поможе воронові мило, а мерлому кадило: [Мариня] – Та гербата так **поможе** паннунці, як умерлому кадило!* [5, с. 723]; або ж: *коли не було (не було добре) на молоці, а на сироватці не буде (а на воді и давно не буде) // не взяв на молоці, а на сироватці не візьме*.

Значення «робити яку-небудь безнадійну справу, не сподіваючись на успішне її завершення» об'єктивують фразеологізми: *дмухати (дути) проти вітру; жданого жде; витратити (тратити) порох; вилами по воді писати: дурня учити – те саме, що вилами по воді писати; не буде з сього пива квасу (ніякого дива) // побачимо, що з сього пива за квас буде!; не буде з тої муки хліба (з тої кози м'яса, з тої кузки грошей); не поможе бабі кадило, коли бабу сказило (скривило) // помоглось бабі кадило, що (як) бабу сказило!* Крайня паремія видається жартівливою, таких у збірці «Українські приказки, прислів'я і таке інше» немало, це свідчить про схильність народного характеру до гумору, що за оцінкою Д. І. Чижевського що «є одним із найбільш глибоких виявів «артистизму» української вдачі» [18]. Значення «безнадійна справа» актуалізоване також у ФВ зі стрижневим компонентом «дурень»: «Що дурень робить?» «Воду міряє» // «Воду решетом носить» // «Болото палить, берези білить».

Прислів'я *пройшло літо – не ходи в луг по калину* означає кінець дівочої молодості і краси (ходити «в луг по калину» – улюблене заняття дівчат [16, 69]). Суголосні з ним: *не буде (стане) риба раком; не буде баба дівкою*. Наведені ФО мають яскраве національне забарвлення, вони, «віддзеркалюючи в своєму значенні, конотації безперервний процес розвитку етнокультури, акумулюючи у внутрішній формі найрізноманітніші вияви національної духовності, утримують виразно чи менш виразно «сліди» цієї етнокультури. Мова забарвлює через систему своїх значень і їх асоціацій концептуальну модель світу в національно-культурні кольори, надаючи їй антропоцентричної інтерпретації» [15, с. 13].

Фразеологізми *панахиду [заупокійну] правити; ганятися за вчораїнім днем* об'єднує значення «не сподіватися на повернення когось, чогось». Стан, коли людина залишилась без сподіваного, омріяного, передають ФО: *[зостатися, залишитися] коло розбитого корита; іти / піти (розлітатися / розлетітися) прахом: Хоч і прийняли шлюб, та як не через божу волю, а через Явдоху та через її реп'яхи та кісточки сушеної жаби, так воно усе і **пало прахом*** [11, с. 197].

П'ятнадцять ФО передають зміст ДКО «попри сподівання». Фраземи акумулюються в однойменну ФСГ. Вона представлена у двох виявах: перший – з позитивною оцінкою – понад те, на що розраховували, і другий – з негативною – всупереч сподіванням. До першого належать на диво: *...малий смакував Ситниковими хлібами – житніми й просяними, пробував його вудженіни, запивав на диво доброю водою з криниці й потиху видивлявся, як вибратися на волю [10, с. 51-52]; і [в сні] не сниться / не присниться: ... Трохим що – він зроду уперше і у губернії, і на панській ярмарці, і такий товар бачить, що йому і не снилось ніколи... [11, с. 372].* До другого вияву належать паремії *не так сталося, як гадалось; от що вийшло: ні тарантас, ні дишло; годі, Василю, бабити, бо чорт чепелик взяв!; дождався (дочекався) чортової матері (мами); дістати (одержати, спіймати, піймати, ввіймати, вхопити, схопити, скуштувати) / діставати (одержувати) облизня: [Уляна до Стецька] – А як же? присилай, присилай. Побачиш, якого облизня пінмають [старости] [11, с. 418].* Негативна конотація сподівання пов'язана з концептом «обіцянка», наприклад: *обіцяв пан кожух, та слово його тепле; обіцяли дати «з гаком», а вийшла з того дуля з маком.* Дихотомія значень двох виявів смислу «попри сподівання» закладена і в межах однієї ФО, наприклад: *паче чаяння, злети або над (понад) [усяке] сподівання.* У них сподівання має два відтінки значень: «всупереч тому, на що можна було розраховувати»: *[Ярослав] – Забити його [посадника] в колодку, дати міцну й вірну сторожу, заборонити мовити будь-що, а якщо – понад сподівання – колодник стане промовляти непристойні слова, тоді класти йому в рот кляп і виймати лиш тоді, коли харч даватиметься [10, с. 476]; і «несподівано»: Розпочатий у Центральній Польщі селянський десятиденний страйк пройшов на Покутті вдало, понад усякі сподівання [5, с. 686].* Амбівалентність сподівання відбита у прислів'ях *з несподіваного часом и люде бувають // із несподіваного бува сподіване, а з сподіваного несподіване.* Для вираження подиву, обурення вживається *хто б подумав (міг подумати) // ніколи б не подумав // подумати тільки: Вам її [Марусю] більш жаль? – каже Василь. – Та як се можна і подумати? [11, с. 107]; хто б сподівався?: [Лікар] – А тепер маю в своєму розпорядженні цілу клініку. Хто б сподівався? [10, с. 10]; [Меланія] – Так, Гелюню, – хлипала, прикладаючи і без того мокру хусточку до очей, – п'ять кімнат на плебанії, а я – чи повірив би хто? – не маю де виплакати [5, с. 1176].* Значення «не надіятися, що хто-небудь може так зробити» мають фраземи *і в голову (в голови, в думці, в думках) [собі] не клалося (не класти, не покладати): Питав [Григорій] знічев'я, так собі, і навіть і в голову не клав, як не клали й інші, що тая красуня ще десь так вплутається в їхнє життя [2, с. 134]; не сподіватися [цього (такого)] від кого: [Меланія] – Якщо такий тихий, такий «все берить, тільки мене лишить» Мажарин міг відчурбанити такий номер, то чого тоді сподіватися від інших? [5, с. 1093].* Чи іронічне на дурного вся надія, а він узяв та й порозумнішав. І. Я. Франко коментує приповідку *радше-м сі своєї смерти надієв, як такого припадку «чоловік не надіявся якоїсь пригоди» [9, с. 428].* «Зовсім не сподіватися» означають ФО *і не гадати і не снити; (не) мати на думці (гадці, мислі, у думці) // і в (на) думці (гадці, мислі) [собі] не мати // і гадоньки (гадки-гадоньки, думки-гадоньки) [собі] не мати: [Настя до Пархома] – Коли тебе напала жіноча натура, то я озьму мужичу натуру та тут тебе так відвереду, що ти й гадки не матимеш! [11, с. 392].*

Активне фразеутворення у рамках концепту «віра» свідчить про особливе місце цієї позамовної дійсності у свідомості українців, що зумовлює актуальність дослідження віри як одного з ключових концептів для розуміння національного характеру.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антоненко-Давидович Б. Д. Як ми говоримо / Б. Д. Антоненко-Давидович. – К. : Радянський письменник, 1970. – 253 с.
2. Багрянний І. П. Тигролови : Роман / І. П. Багрянний. – К. : Велес, 2007. – 256 с. – (Серія : Класика української літератури).
3. Баронин А. С. Этническая психология / А. С. Баронин. – Киев: Тандем, 2000. – 264 с.

4. Вільде І. Сестри Річинські : Роман. Кн. 1 / І. Вільде. – К. : Радянський письменник, 1964. – 580 с.
5. Вільде І. Сестри Річинські : Роман. Кн. 1-3 / І. Вільде. – Львів : Априорі, 2011. – 1264 с.
6. Воля О. Афоризми і думки. Енциклопедія життя / О. Воля. – К. : ВД «Калина», 2005. – 989 с.
7. Героїко-фантастичні казки / Упоряд., передм. та приміт. І. П. Березовського; іл. худ. В. І. Лопати. – К. : Дніпро, 1984. – 366 с.
8. Додонов Р. А. Этническая ментальность: опыт социально-философского исследования / Р. А. Додонов. – Запорожье: РА «Тандем-У», 1998. – 191с.
9. Етнографічний збірник. Галицько-руські народні приповідки / [зібрав, упорядкував і пояснив І. Я. Франко]. – Львів : друкарня Товариства ім. Шевченка, 1908. – Т. 2, Вип. 2 (Кравець-Пять). – Х. – 301-612 с.
10. Загребельний П. А. Диво : Роман / П. А. Загребельний; худож.-оформлювач І. В. Осипов. – Харків : Фоліо, 2006. – 638 с.
11. Квітка-Основ'яненко Г. Ф. Повісті та оповідання. Драматичні твори / Г. Ф. Квітка-Основ'яненко; упоряд. та приміт. Н. О. Ішиної, вступ.ст. і ред. тому О. І. Гончар. – К. : Наукова думка, 1982. – 546 с.
12. Куліш П. О. Орися. Серце. Січові гості : Оповідання / П. О. Куліш. – Київ – Ляйпціг: Українська накладня, 1900. – 75[1] с.
13. Масюк О. П. Сподівання в соціокультурному просторі [Електронний ресурс] / О. П. Масюк // Гілея: науковий вісник . – 2013. – № 74. – С. 188 – 191.
14. Свидницький А. П. Роман. Оповідання. Нариси / А. П. Свидницький; упор. і прим. Р. С. Міщук, вступ. ст. і ред. тому П. П. Хропко. – К. : Наукова думка, 1985. – 575 [1] с. – (Бібліотека української літератури).
15. Ужченко Д. В. Семантика українських зоофразеологізмів в етнокультурному висвітленні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.01 / Дмитро Вікторович Ужченко ; Харківський держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Харків, 2000. – 20 с.
16. Ужченко В. Д., Ужченко Д. В. Фразеологія сучасної української мови : Посібник для студентів філологічних факультетів вищих навчальних закладів / В. Д. Ужченко, Д. В. Ужченко. – Луганськ: Альма-матер, 2005. – 400 с.
17. Ульманн С. Семантические универсалии / С. Ульманн // Новое в лингвистике. – М., 1970. – Вып. V. – С. 250-299.
18. Чижевський Д. І. Нариси з історії філософії на Україні [Електронний ресурс] / Д. І. Чижевський – К., 1992. – 230 с.

Oksana Hoshovska

VERBALIZATION OF CLASSIFICATION COGNITIVE FEATURE OF “HOPE” (LOW LEVEL) OF THE CONCEPT “FAITH” WITHIN PHRASEOLOGICAL LEVEL

This article describes the content of classification cognitive feature of "hope" of idiomatic presented concept "faith". The low level of hope is fixed in idioma, incorporated in idioma groups and subgroups. On the basis of idioma analysis the conclusion about Ukrainian ethno-cultural specificity are drawn.

Key words: idioma sign, idioma group, idioma subgroup, hope.

Оксана Гошовска

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КЛАСИФІКАЦІЙНОГО КОГНІТИВНОГО ПРИЗНАКА «НАДЕЖДА» (НИЗКИЙ УРОВЕНЬ) КОНЦЕПТА «ВЕРА» НА ФРАЗЕОЛОГІЧЕСЬКОМУ УРОВНІ)

В статті описано содержание классификационной когнитивной признака "надежды" концепта "вера", запечатленной средствами фразеологии. Низкий уровень надежды зафиксирован в фраземах, объединенных в фразеосемантические группы и подгруппы. На основе анализа содержания фразем сделаны выводы о этнокультурной специфике языковой картины мира украинцев.

Ключевые слова: фразеологическое значение, фразеосемантическая группа, фразеосемантическая подгруппа, надежда.